

Interview met directeur Gerrit Rietveld Academie: Tijmen van Grootheest

Door Bartke Maatje

Als Hans-Joachim en ik de trap oplopen naar de kamer van Tijmen van Grootheest op de eerste verdieping, daalt de directeur net met vlugge tred af naar beneden. "O, jullie komen voor het interview" zeg hij... even een klein momentje". Na een minuut is hij weer terug en lopen we gedrieën naar zijn kamer. "Ik heb vandaag een net pak aan, maar zo loop ik er niet altijd bij hoor.. vanmorgen had ik een afspraak op het ministerie, over die hele verhuizingskwestie." Als we bij hem aan tafel zitten loopt hij nog even naar de ruimte ernaast. "Ik wil jullie eerst iets bijzonders laten zien." Hij komt terug met een kleurenkopie van een oude tekening. Een schets van een academiegebouw, door Rietveld. Kijk, zie je waar het gelegen is? Op het museumplein, waar nu de Albert Heijn is... Hier zie het Rijksmuseum... het Van Goghmuseum bestond natuurlijk nog niet... daar het Stedelijk Museum... Uiteindelijk is er voor een heel andere locatie gekozen. Kan je je voorstellen dat ik toen ik als eerstejaars student - ik zat in de eerste jaargang, in 1967, - vloekend door de regen naar school fietste, altijd dacht "waarom is die academie daar helemaal in die uithoek..."

Het is interessant om die tekening te zien, maar ik vraag ik me wel af of hij al voor aanvang van het interview wil schetsen hoe relatief en tijdgebonden beslissingen voor een bepaalde locatie of gebouw kunnen zijn.

Nadat Hans-Joachim de oude prent op de gevoelige plaat heeft vastgelegd,

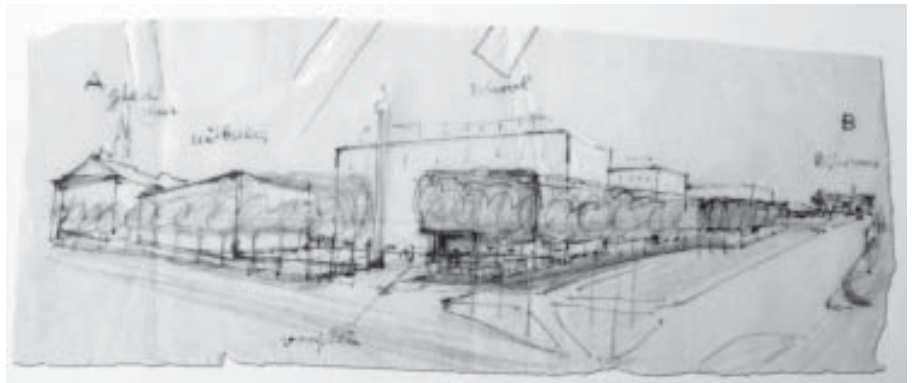
beginnen we met het eigenlijke interview. Ik bedank Tijmen van Grootheest voor het aanbod om de BBK krant te woord te staan en vraag hem of hij de artikelen over de verhuizingskwestie in het laatste nummer ook gelezen heeft. Dat blijkt inderdaad het geval te zijn:

"Jazeker, het waren twee heel ververschillende artikelen. Het ene was meer beschouwend: hoe zit die kritiek

gebrek aan draagvlak ook de geschiktheid van het GAK-gebouw en de financiering aan de orde.

Wat heeft nu de doorslag gegeven bij het besluit om niet te verhuizen?

"Tijdens een van de vergaderingen met de Raad van Toezicht hebben we alle info nog eens op een rijtje gezet ... en toen zei één van de leden op een gegeven moment: Het lijkt nu wel of dit

Schets van Rietveld van het gebouw uit 1956

in elkaar, en is het terecht. Het andere was meer vanuit de actievoerders geschreven, het gevoel daar..."

Ik maak me bekend als de auteur van dit laatste artikel; juist omdat ik tijdens het schrijven voornamelijk contact heb gehad met tegenstanders van de verhuizing naar het GAK-gebouw, is het een buitenkans om nu eens de andere kant van het verhaal te horen. Sinds 11 september is bekend dat de verhuizing naar het GAK-gebouw is afgeblazen. Op de website van de Rietveld Academie staat persbericht van het CvB /MT waarin het besluit om niet te verhuizen wordt onderbouwd.

In het persbericht komen behalve het

gesprek een kant opgaat waarin het besluit zich vanzelf gaat nemen. En dat is eigenlijk het mooiste dat je kan hebben; je hoeft niets te forceren, althans binnen je team niet.

We zijn sinds februari in gesprek en op onderzoek naar de mogelijkheden van dat gebouw en hoe dichter dan je dan komt bij het moment dat je dat besluit moet nemen, hoe preciezer de informatie die je nodig hebt. Kunnen de ramen nu wel of niet open? In het begin kon alles ..."

Ja, maar de ramen kunnen niet open

"Nou, de laatste berichten stemden ons niet vrolijk. En fijnstof, hoe gaan ze dat tackelen, en kan het wel getackeld

worden. Maar nu moet ik je één ding zeggen: Ik woon hier, in de straat ... Als het windstil is en ik loop de deur uit om mijn fietsje te pakken... nou, de kerosine valt op je schouders hoor. Dus als je het hebt over fijnstof hier, met de A10 en als de Kaagbaan in gebruik is ... en als het niet waait ... ”

Tja, fijnstof is natuurlijk sowieso een probleem in Amsterdam.

“Maar er waren ook andere dingen. De hoogte ... Aanvankelijk zag het er toch echt naar uit dat we zoveel vierkante extra meter konden verwerven, - budgettair neutraal, dat was voor mij natuurlijk ook een belangrijke overweging - dat wij rustig wat plafonds hadden kunnen doorbreken om hoge ruimtes te creëren, want dat kon, leek het aanvankelijk, met de aanwezige staalconstructie; het is zeer modern gebouwd. Maar toen dat wat dichterbij kwam werd dat toch wat moeizamer... Hoe zit dat met de stijfheid, misschien moeten we toch heel hoge kosten maken. En de financiering. Vanuit Amsterdam was dat toch vrij snel geregeld, met de complimenten voor van Poelgeest en de zijnen, maar het was wel wachten op het ministerie.”

Ja, want er moest dus nog 10 miljoen geworven moeten worden aan de kant van het Rijk ... dat is dan toch niet budgetneutraal?

“Nee, dat is het alleen wat betreft de exploitatie. Het kost geld, alleen we kregen dat geld, met andere woorden, in de exploitatie zouden we er niets van merken. Dus we zouden er 5, 6000 vierkante meter bij krijgen en dan ook (niet van ons maar van Stadgenoot) nog eens driehonderd studentenwoningen, en alles wat je er nog bij kan verzinnen, want er waren nog enkele duizenden meters over. Dit zou op zodanige manier gebeuren dat we het gebouw geschikt konden maken voor onderwijs: dat was dus die 10 miljoen. Plus nog een budgetneutrale operatie: waarde hier, waarde daar, verandering van bestemming, waardoor je in je

huisvestingskosten niet omhoog gaat en er wel vijfduizend meter extra bij krijgt.”

Het duizelt me even; ik heb weinig verstand van geld. Ongetwijfeld was het een goeie deal geweest, als het Rijk ook over de brug zou zijn gekomen. Maar juist door het uitgaan van deze ideale deal is veel kritiek geweest op de gevolgde procedure. In het persbericht erkent het bestuur dat er een “omgekeerd proces is gevolgd”: Er is niet op basis van een exacte vraagstelling over een oplossing nagedacht, maar vanuit een concrete oplossing, verhuizen naar het GAK-gebouw, heeft men een globaal bekend probleem, namelijk het ruimtegebrek, het hoofd willen bieden. Tijmen van Grootheest, die de toekomst van de academie moet waarborgen op financieel gebied, zegt hierover:

Tijmen van Grootheest is niet te kleingeestig om de actievoerders enige lof toe te zwaaien. “Met alle respect hoor, een knappe actie.”

“Het was voor ons natuurlijk een heel aantrekkelijke optie, want we hebben geen geld. En wie de miljoenennota gelezen heeft die weet dat het er niet best voorstaat... Na 2010 is de pret voorbij. Die dertig miljoen krijgen we nooit meer. Het is moeilijk uit te leggen aan een organisatie, maar als zo’n kans voorbijkomt, met dat aanbod en dat enthousiasme, word je toch geacht als bestuur die mogelijkheden te onderzoeken. Je hebt dan niet de tijd om te zeggen: ik heb eerst een jaar nodig om goed na te denken over de werkelijke huisvestingsbehoefte, want dan is het moment voorbij.”

Op de website van de Rietveldacademie staan twee pdf's op grond waarvan men zich een beeld kan vormen van het GAK-gebouw als kunstacademie. Hoewel de plafonds inderdaad niet hoog zijn, is er bij de inrichting veel

transparant materiaal gebruikt, waardoor er een ruimtelijk effect ontstaat met veel licht en doorkijkmogelijkheden. De plannen zien er zonder meer aantrekkelijk uit en ik zeg dat ik me kan voorstellen dat het mensen enthousiast heeft gemaakt.

Tijmen van Grootheest vertelt over de bijeenkomst op 7 april van dit jaar, waarop de plannen werden gepresenteerd. Alle coördinatoren en afdelingshoofden waren aanwezig. Bij een stemming zouden maar liefst 14 coördinatoren voor de plannen hebben gestemd, tegen twee onthoudingen en twee stemmen tegen. Zo'n presentatie is natuurlijk ook bedoeld om mensen te enthousiasmeren, erkent hij. Zelf zag hij ook die campus, en de 24-uurs-economie die de inrichting van het gebouw met bioscoopzaal en restaurant met zich mee zou brengen, helemaal zitten. De Rietveldacademie zou zowel de zuidvleugel als het middenstuk in gebruik nemen en onder de vlag van woningcorporatie Stadgenoot zouden er in een deel van de noordvleugel 300 studentenwoningen worden ingericht. De overige etages waren bestemd voor creatieve bedrijfjes, culturele instellingen en uitgaansgelegenheden. De Rietveldacademie zou echter geen doorslaggevende invloed hebben op de invulling van de resterende ruimte, want voor de eigenaren van het pand is het natuurlijk in de eerste plaats van belang dat er geen ruimte leeg staat. Hiermee zou de academie althans in theorie het risico hebben gelopen dat er instellingen zouden worden gevestigd, die haaks staan op de identiteit van de Rietveld.

Na het aanvankelijke enthousiasme ontstaat er eind april, als het tot de goegemeente is doorgedrongen wat er aan de hand is, toch een enorme tegenbeweging. Tijmen van Grootheest is niet te kleingeestig om de actievoerders enige lof toe te zwaaien. “Met alle respect hoor, een knappe actie.”

En achteraf gezien was het misschien toch goed dat er veel protest is geweest

nu blijkt dat het GAK-gebouw minder geschikt is...

“O, maar dat we dat besluit hebben genomen ten aanzien van de geschiktheid van het gebouw, heeft niet met het protest te maken, tot die conclusie waren we sowieso gekomen.”

“Wat ik net zei, die emoties hebben zeker meegespeeld, maar doorslaggevend was de ernstige vraag die zich voordeed, kan dit gebouw nu werkelijk geschikt worden gemaakt.”

Dus die protestacties hadden eigenlijk niet uitgemaakt?

“Nee, eigenlijk niet. Doorslaggevend was de vraag of we het gebouw nu zo kunnen maken dat het geschikt is voor ons.

Maar het gaat er helemaal niet om wie er nu gelijk heeft, want ik ben heel blij met het besluit dat nu genomen is. We hebben hier heel intensieve gesprekken gehad met het MT, Jos (van Houweling) en ik. We hebben elkaar elk moment recht in de ogen kunnen kijken, en dat vind ik echt fantastisch. Annelies (van Eenennaam) had het soms heel zwaar, want ze is hier net... en ze heeft geen stap opzij gedaan, ze stónd voor de zaak. Maar als je dan gedurende het proces toch merkt dat je, met begrip voor al die standpunten, met elkaar toch die beslissing neemt, of het besluit zichzelf gaat nemen, zoals één van de leden zei, dat is heel goed geweest voor ons allemaal.

Die emoties hebben wel een rol gespeeld, dat heb ik ook gezegd in dat persbericht. De voordelen wegen niet op tegen de emotionele schade, want dat duurt een paar jaar hoor, voordat dat voorbij is. En daarbij het inzicht dat Annelies, die bouwkundige is, op een gegeven moment toch op tafel heeft gelegd, van jongens, ik weet niet zeker, of we dit echt zo kunnen maken zoals we het willen.... We zijn achteraf toch

tevreden met het besluit zoals het er ligt. Dus we lopen hier weer vrolijk rond.”

Artikelen over dit onderwerp in de pers doen voorkomen dat vooral emotionele redenen hierbij een rol hebben gespeeld. Dit wekt de indruk dat men op basis van sentiment een goede oplossing voor het ruimteprobleem van de hand heeft moeten wijzen. Wat vindt u hiervan? Is het voor de reputatie van de academie niet van belang dat dit misverstand uit de wereld wordt geholpen?

“Wat ik net zei, die emoties hebben zeker meegespeeld, maar doorslaggevend was de ernstige vraag die zich voordeed, kan dit gebouw nu werkelijk geschikt worden gemaakt.”

Maar in de pers komt dat niet duidelijk naar voren ...

“Nee, maar daarom hebben wij ook een vrij uitgebreide motivatie op het net neergezet, zodat iedereen daar gebruik van kan maken. Er is ook een onderzoek geweest hier, van de medezeggenschapsraad, waaruit blijkt dat een vrij grote meerderheid van de docenten bereid is om het Rietveldgebouw te verlaten.”

Toch wel?

“Ja, maar niet naar het GAK-gebouw. Maar die stelling, dat je alleen maar goed les kan geven in een Rietveldgebouw, die is van een vrij kleine groep geweest. Er zijn natuurlijk genoeg mensen die zeggen, als er een goed alternatief is, why not? Maar wij hebben nu afgesproken dat we even een pauze inlassen. Het probleem is nog niet opgelost, - dat staat ook in dat stuk van ons - want we hebben een probleem, en dat moet opgelost worden. Over een aantal jaren staan die dames en heren uit het GAK-gebouw [Het GAK-gebouw heeft momenteel één etage van de noordvleugel in gebruik voor de ateliers van de eindexamenkandidaten] hier voor het

raam en die zeggen: We willen hier naar binnen, want we moeten daar weg. We moeten wel tussen nu en een jaar of drie weten wat we willen. In het voorjaar van 2010 willen we in overleg met de organisatie toch weer eens wat palen gaan slaan ten aanzien van onze huisvestingswensen. Het heeft allemaal te maken met de wijze waarop je onderwijs wil aanbieden. Het heeft niet te maken met een groeimodel, daar zitten we niet in.”

Ik wil toch nog even terugkomen op de berichtgeving de pers, want ik vind dat er vrij tendentius over wordt geschreven, in de trant van “Kunstelite wil niet naar West...”

“Ja, dat spijt me. Maar waar ik nog iets over wil zeggen is, dat ze zeggen: We zijn niet geïnformeerd. Dat vond ik ook heel tendentius van de tegenpartij. De laatste avond dat we met elkaar in discussie gingen heb ik gezegd: Ik heb alle data nog, alle verslagen. Begin februari hadden wij een coördinatorenoverleg. We hebben ze meteen geïnformeerd dat we aan het nadenken waren over de huisvesting. Er waren drie opties: hier blijven en zelf gaan bouwen hier, dit verkopen en elders gaan bouwen, of we trekken in een bestaand gebouw. Begin maart heb ik gezegd: Zelf bouwen, dat gaat niet. Dus of we bouwen hier of we gaan naar een bestaand gebouw. En: Het GAK-gebouw dat zijn we nu aan het onderzoeken. Zeven april, toen zei we bij elkaar geweest, een hele dag en toen heb ik gezegd: Jongens, we gaan nu eens echt serieus nadenken over het GAKgebouw.

Als ik coördinator was, en ik hoor op 7 februari dat “die idioten van de eerste etage met iets bezig zijn”... Dan zou ik toch onmiddellijk zeggen tegen mijn docenten: Alle verloven zijn ingetrokken, we komen nu bij elkaar want ze zijn iets van plan. Maar als ik dan in april moet horen, of in mei, ik heb geen tijd gehad om de docenten te informeren, dus de procedure is niet goed, dan denk ik: ja, sorry. Sorry,

sorry, sorry ... Maar goed, ik begrijp het ook wel, er zijn ook veel docenten met kleine aanstellingen, het is ook druk ... of ze denken, ze zijn met iets bezig, maar dat zal waarschijnlijk toch wel weer niet doorgaan ... ”

Er zijn toch ronde tafelgesprekken geweest om het draagvlak te peilen? En er waren weinig docenten bij, juist die waren niet goed vertegenwoordigd ...

“Ja, maar ze waren wel allemaal uitgenodigd.”

Maar de gesprekken vonden ook net plaats in de drukke tijd van de beoordelingen ...

“Ja, maar iedereen kon komen. Of, niet iedereen, we hebben gezegd, deze organisatie bestaat uit 60 onderdelen. Van alle onderdelen kon een coördinator of diens plaatsvervanger komen, en die kon ook nog iemand meenemen. De stafafdelingen, die hebben het ook druk hoor. En werkplaatsassistenten, wat denk je van werkplaatsassistenten tegen de tijd van het afstuderen? Die worden helemaal knettergek, want iedereen moet zijn ding doen. Maar die waren er allemaal!”

Maar heeft dus wel een verwijdering plaatsgevonden tussen het bestuur en de tegenstanders. Zoals op die laatste plenaire vergadering, die was aanvankelijk bedoeld als een besloten vergadering ...

“Ja, die was bedoeld voor die zestig mensen die aan de rondetafel-gesprekken hadden meegedaan; het was een terugkoppeling voor die mensen. Als dan toch een afdeling zich meldt, en zegt, we komen toch met zijn allen... Wij hebben gezegd, jongens, jullie mogen komen; morgen hebben je een afspraak met ons, met je hele afdeling, kom maar langs. Maar niet déze avond, want die is bedoeld voor die zestig mensen van de gesprekken. En als dan blijkt dat zo'n hele afdeling aan één kant van de zaal gaat zitten... en nog een paar mensen inhuurt, die heel

hard kunnen schreeuwen ... ”

Inhuurt, nog wel?

“Nou ja, meeneemt. Eentje zit hier zelfs niet eens meer, die is al lang weg. En als je dan merkt dat de andere kant gewoon niet meer aan het woord kan komen ... Het gaat ook over fatsoen. Och, verwijdering, ik geloof het niet. We zijn zo'n kleine community hier; ik zit hier niet alleen op deze kamer, ik loop veel rond, ik proef heel goed de sfeer.”

Hans Joachim mengt zich in het gesprek met de opmerking dat hij zich de emotionele reacties van de tegenstanders toch wel kan voorstellen. Omdat hij wat vroeg voor de afspraak was, heeft hij een tijd door de academie gewandeld om de sfeer op te snuiven, die hem aan het Bauhaus in Berlijn doet denken. “Ja, er wordt hier gewéerkt”, beaamt Tijmen van Grootheest.

H-J S: En dan zeker in vergelijking met het gebouw hiernaast waar die typische bureausfeer heerst, kan ik zeker begrijpen dat de mensen gehecht zijn aan de atmosfeer hier, hoe die hier gegroeid is.

“Maar daar waren we het ook wel over eens, dat het best een pijnlijke stap is die je moet nemen. Maar tegelijkertijd, toen ik hier kwam tien jaar geleden, waren er twee opdrachten, A: om de locatie op de Vetterstraat op te heffen, want dat was veel te ingewikkeld, er was geen goed toezicht. En dat hebben we gedaan doordat gebouw neer te zetten en B, hier, aan dit gebouw was 30 jaar niets gedaan...”

Het gesprek voert ons naar de eerste jaren van zijn aanstelling als directeur, waarin het gebouw van Rietveld is gerenoveerd en aan de andere zijde van het terrein de dependance verrees. Over de nieuwbouw, ontworpen door architectenbureau Benthem-Crouwel, doet het verhaal de ronde dat er op het laatste moment een bouwlaag is

toegevoegd, waardoor de plafonds van de verdiepingen te laag zijn geworden, vnl. naar de smaak van de gebruikers van de BK-afdeling. Omdat ik het een raar verhaal vond heb ik de dag ervoor contact gezocht met architect Mels Crouwel, die mij wel per e-mail liet weten:

“Het gebouw is in goed overleg met de opdrachtgever ontworpen met het aantal bouwlagen dat is gerealiseerd. Het gebouw heeft een grotendeels gesloten zuidgevel (wel lichtdoorlatend tps raamstroken) en een open noordgevel gericht naar de bestaande school. De bedoeling is functies die geen uitzicht nodig hebben te huisvesten in de ruimtes achter de zuidgevel. Er zijn geen onverwachte dingen gebeurd en naar mijn informatie functioneert het gebouw goed, de eindexamenexposities die ik bezoek zien er goed uit en de ruimtes worden het hele jaar door flexibel gebruikt. In het begin zijn er geluiden geweest dat het gebouw te laag zou zijn voor schilders-ezels etc ... Sindsdien heb ik daar niet veel meer over gehoord en wordt het verhaal telkens maar gesampled. Wij zijn hier aan gewend.”

Als ik Tijmen van Grootheest vraag naar deze kwestie roept hij uit:

“O, wat heerlijk, dat ik dat nu even mag vertellen. Dank je wel. Mels had zes etages van een bepaalde hoogte, en elke etage is 600 vierkante meter netto. We mochten niet hoger dan een bepaalde bouwhoogte, conform het bestemmingsplan. Toen kwam Mels naar me toe en zei: In het bouwbesluit mag ik er nog een etage aan toevoegen, maar dan wordt elke etage 30 cm lager. Toen hebben wij alle gebruikers,

tenminste de vertegenwoordigers van de gebruikers, want we zijn democratisch, bij elkaar gehaald en gezegd: We hebben een keus: 30 cm er af in de hoogte, maar dan wel 600 meter erbij. Waar kiezen jullie voor? Nou, onvervroren ... de 600 meter erbij. Dus al die mensen die nu roepen: Het is te laag, die kunnen zich dat niet meer herinneren.

Mels heeft een goed gebouw gemaakt. Het is een ook een duurzaam gebouw; hier, met het Rietveld-gebouw moeten we over 10 jaar weer aan de gang, dat kost weer een paar miljoen, en die hebben we niet.

Toen ik hier kwam was er 30 jaar niets aan gedaan. We hebben er met een slimme gronddeal met de stad voor gezorgd dat we 20 miljoen overhielden, en daar zowel de nieuwbouw als de renovatie mee bekostigd, én ervoor gezorgd dat we jaren geen problemen hebben, financieel. Maar eigenaar zijn van een monument, en dan nog wel een monument als dit ... Kijk, als het nou de Basel was! Of Merkelbach ... Maar dit soort monumenten, dat valt niet mee. En zeker omdat we het hebben gerestaureerd...

Comme il faut, hè? Geen dubbele beglazing, de oorspronkelijke kleuren gebruikt, slechts kleine aanpassingen."

Ik heb gelezen dat het glas zelfs uit Oost Europa is gehaald.

"Ja, het glas is uit Roemenie gehaald, getrokken glas. Daarom is het ook zo bobbelig, zo werd dat in die tijd gedaan, waardoor je ook heel goed de profielen van het gebouw ziet, die scherpste. Maar... als het regent ... Het komt hier met bákken naar binnen. Ik jok niet. Jos Houweling, de directeur van Sandberg, zei laatst in een discussie: Ik kijk heel graag naar een stoel van Rietveld, maar ik ga er eigenlijk nooit in zitten. Tja, zitten is een werkwoord, dat zei Rietveld ook. Maar als ik dit vergelijk met de duurzaamheid van het Merkelbach-gebouw, want dat is best interessant, hij was 7 jaar eerder klaar met zijn gebouw dan dit, in 1960, maar het had wel warmteopslag onder de

grond, nog voor het Rapport van Rome. En het is nog steeds goed. Het staat nu alleen aan de A10, maar da's den Uyl III geweest, daar kan hij niks aan doen. Ik heb het nog zien bouwen, ik woonde er in de buurt. Het aquarium noemden we het."

Echter, vier jaar na oplevering van de gebouwen dreigt er toch weer ruimtegebrek te ontstaan. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat studenten zelfstandig moeten kunnen werken. Ik had zelf begrepen dat studenten pas in het eindexamenjaar de beschikking krijgen over eigen atelierruimte, en dat er voor die tijd toch nog wel veel klassikaal lesgegeven werd.

Tijmen van Grootheest
Foto Hans-Joachim Schröter

"Nee hoor, niet overal. In het basisjaar wordt in groepen les gegeven, 24 man, maar als je vanuit het basisjaar naar de eerste vakklas gaat van beeldende kunst of audiovisueel krijg je je eigen werkplek. En dat is ook wat wij voorstaan: dat we zeggen, de school, dat is de plek waar het onderwijs wordt gegeven. Niet ergens in een atelier en dan hierheen komen om je werk te bespreken. Dus er is ook alleen

maar het verhoog over de ontwikkeling van iemand in het bijzijn van zijn werk. Nooit anders. Het is om het echie. Dus dat ding staat daar, hangt daar of ligt daar, of 't wordt afgespeeld, en dáár wordt over gesproken.

En dat is denk ik een heel sterke kant van het onderwijs zoals het hier aan de Rietveld wordt gegeven."

HJ S: "Dat is ook de traditie, in zekere zin..."

"Het is een traditie van deze school, maar het is een traditie die ik in een heleboel andere opleidingen niet zie. Bijvoorbeeld bij Cooper Union [de kunstacademie in New York], waar een van de leden van de Raad van Toezicht, Saskia Bos, nu dean is, gaat het net zoals het hier in '67 was: niks eigen werkplek, gewoon, klassikaal les, roosteren, en dan krijg je die mensen wel in zo'n gebouw. En hier, we geven nu 15.000 vierkante meter uit aan de school, aan de studenten hier, inclusief de werkplaatsen, en we worden maar voor maar voor 10.000 bekostigd door het Rijk. Die 5.000 bekostigen we zelf, heel slim, lage overhead, enz. enz. En we hebben heel veel docenten hier, honderdzestig. Van elke euro gaat er 60 cent alleen al naar het onderwijzend personeel. Onze overhead is heel laag: kleine staf, platte organisatie, geen gedoe van middenmanagement... Twee directeuren, één voor het geld, ééntje voor het onderwijs; voor duizend studenten is dat echt niet veel. Dus al dat geld stoppen we in de mensen die hier lesgeven, en in de ruimte... dat is het waar het over gaat."

We komen te spreken over de geschiedenis van de academie en hoe het onderwijs in de beginjaren van karakter veranderde, en toch weer, het gebouw.

"Toen ik hier zat in '67 als eerste gebruiker van dit gebouw, ik was 18, ik zat op de derde etage ... toen zaten er 1100 studenten, in dit ene gebouw. Het was 's morgens naar binnenkomen, en dan via een lokalenrooster van 9 tot 12

*Gerrit Rietveld Academie
Foto Hans-Joachim Schröter*

in het ene lokaal en dan van 1 tot 5 in het andere, met je mapje verhuizen... Aan tafeltjes van 50 bij 65, want groter werd er niet gewerkt.

Ik zat maar drie jaar hier, want ik studeerde aan de docentenopleiding. Maar de docenten kwamen echt uit die Rijksacademietraditie: Simon ten Holt ... dat soort mensen gaven hier les. Die mensen waren schilders. Dus het werd een rotzooi op die derde etage, je wil het niet weten! Binnen drie jaar zijn we eruit gegooid, toen gingen we naar de Lutmastraat.

Wij hoorden hier helemaal niet in dit gebouw. Autonome kunst?! Een kunstnijverheidsschool, dat was het. Netjes werken, gummetje ... eerst je handen wassen, papier moet wit blijven. Nee, echt, Rietveld heeft dit nooit gebouwd als een school waar autonome kunst onderwezen moest worden; dat bestond nog helemaal niet, behalve bij de Rijksacademie en de van Eyk [in Maastricht]. De enige die er ooit iets over gezegd heeft is Max Stam geweest, vlak na de oorlog directeur hier. Die zei: ik vind het belangrijk dat de binnenhuisarchitectuur wordt gegeven in een context waar ook tekenonderwijs plaatsvindt. Let wel, tékenonderwijs. Hij is één van de grondleggers geweest van de binnenhuisarchitectuur zoals we die nu kennen. Het is heel interessant dat hij

die link maakte, maar toen ik hier kwam in '67, was Vis hier directeur, en daarna nog even die man van Tetterode, Dick Dooijes, die lettermaker (de Mercator heeft hij hier ontworpen) en vervolgens kwam Simon den Hartog. Dat waren allemaal mensen uit die vormgeverswereld. Pas in '69 begon hier een afdeling monumentaal te komen, weer met mensen uit die Rijksacademie. Harry Op te Laak en dat soort mensen. Rietveld heeft dit nooit gemaakt voor het onderwijs dat hier nu gegeven wordt. Er was niet eens een programma van eisen. Hij heeft gewoon een mooi gebouw gemaakt."

Het is me inmiddels duidelijk dat Tjimen van Grootheest een totaal andere positie inneemt dan de mensen die "koste wat 't kost" in het Rietveldgebouw willen blijven. De tegenstanders van de verhuizing hebben oplossingen voor het ruimtegebrek bedacht, waarbij men wel op het oude terrein kan blijven: verhuizen van het Sandberg Instituut.

"Er wordt ook wel gezegd, kan Sandberg dan ergens anders heen, want dat scheelt weer twee-ën-een-halve etage. Nou, ten eerste heb je daar niet echt veel aan, en juist binnen die hele Bachelor-Masterstructuur vinden wij het heel belangrijk dat de Masters op

hetzelfde terrein zitten. Ook vanwege het gezamenlijk werkplaatsengebruik, want als je dat allemaal weer moet gaan dubbelen... dat kost gewoon bakken met geld. Bovendien streven we naar uitbreiding van de Masteropleiding en willen we gaan inkrimpen met de Bachelorplaatsen.

We willen er nóóit meer dan duizend, eerder minder, als het kan, maar wel een uitbreiding van de Master. We worden als het goed is geaccrediteerd voor een Master interieurarchitectuur, voor 30, 40 plaatsen.

Toen ik hier zat kon je in principe vijf jaar op deze fantastische school blijven. Dat is nu vier. Dus we willen wel dat het allemaal bij elkaar blijft. Als je geluk hebt kun je nog een paar jaar een Master doen, maar die heftigheid, daar hebben ze op moeten inleveren. En bij sommige takken van sport, vooral bij autonome beeldende kunst, is dat best ingewikkeld omdat het ook een vormingstraject is. Je leert het niet vanaf je achttiende; als je hier komt ben je al drie, vierentwintig, de meeste mensen hebben al een academische opleiding achter de rug.

U blijft nu nog twee jaar aan als directeur?

"Welnee! Eén van die actievoerders heeft dat gezegd, die gaat volgend jaar met pensioen. Ik moet nog 61 worden!" Dus u blijft hier nog tot uw 65e?

"Natuurlijk, het is de mooiste baan die er is! Dat meen ik. Ik houd ontzettend van het onderwijs. En het is een mooie academie mevrouw ... maar ook wel eens een moeilijke academie."

Ik vraag hem tot slot of hij ook wel eens denkt "was ik maar tekenleraar gebleven", wat natuurlijk onzin is, want na deze baan aan het begin van zijn carrière heeft juist hij tal van functies bekleed die meer op het bestuurlijke vlak lagen.

"Dit wordt mijn langste baan ... Het Stedelijk heb ik 5, 6 jaar gedaan, toen Fodor nog een paar jaar ... Toen het

ministerie 8 jaar, toen weer terug naar het Amsterdamse Fonds voor de Kunsten vier jaar. En dit is hier nu mijn 10e jaar. Ik ben wel blij dat ik al die kanten van de kunst heb kunnen meemaken; de kant van de minister, de kant van het Stedelijk, van Fodor, en nu deze kant, de kant van de opleiding, dat is het laatste.”

Tekenen doet hij helemaal niet meer. In de beginperiode dat hij voor het Stedelijk Museum werkte, zo vertelt hij, heeft hij drie dagen intensief had doorgebracht met Richard Serra.

Daarna kwam hij volkomen uitgewrongen thuis, en dacht: “Wat ik doe is volkomen overbodig”. De volgende dag besloot hij het Amsterdams Grafisch Atelier zijn lithopers te schenken. Hoewel hij een goede lithograaf was, heeft hij er nooit spijt van gehad.

Sinds die tijd heeft Tijmen van Grootheest zich definitief aan de zijde van de bestuurders geschaard, die het kunstbedrijf vanaf een andere kant bezien.

Het is een prettig gesprek geweest en ik heb veel meer begrip gekregen voor zijn positie, onder andere op financieel gebied. Toch blijft het een vreemde kwestie dat de ingezetenen van de academie zo'n ander verhaal vertellen op het gebied van inspraak. Hier speelt waarschijnlijk een groot verschil in perceptie.

Mensen die heel druk zijn met het onderwijs zelf, hebben wellicht niet altijd de tijd om precies in de gaten te houden wat er allemaal speelt, en om alle vergaderingen bezoeken.

Zo kon het gebeuren dat de plannen voor het grootste deel van ingezetenen een volslagen verrassing waren.

Toch hebben zowel voor- als tegenstanders een van verhuizing één gezamenlijk belang, en dat is het voortbestaan van de academie.

Hoe groot het belang hierbij is, dat de Rietveldacademie ook in het Rietveldmonument gevestigd blijft, daar verschillen de meningen over. Financieel

zal het een flinke wissel trekken op het budget van de school.

Maar misschien is dit het ook waard, gezien de aantrekkingskracht die de Rietveld Academie heeft op buitenlandse studenten.

Bij de branding van de academie als prestigieuze onderwijsinstelling speelt het gebouw waarschijnlijk ook een rol. Het is bovendien de vraag of het monument ook door toekomstige eigenaren zo consciëntieus zal worden gerestaureerd.

De ervaring leert, dat monumenten over het algemeen het meest gebaat zijn bij een gebruik dat dicht ligt bij oorspronkelijke functie van het gebouw.

Misschien dat de gemeente Amsterdam, die zo vol is van de “creatieve industrie”, en het Rijk om deze redenen toch over tien jaar bereid zullen zijn een financiële handreiking te doen, maar dan ten behoeve van het behoud van de Rietveldacademie als Rietveldacademie.
